

KARAR TARİHİ : 04.12.2014

KARAR SAYISI : 2014/112

**ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
HAYVAN DENEYLERİ YEREL ETİK KURULU (A BÜ-HADYEK) YÖNERGESİ**

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak, Tanımlar ve Kısaltmalar Amaç

Madde 1 - (1) Bu yönergenin amacı, Abant İzzet Baysal Üniversitesinde deney hayvanları ile yapılacak olan bilimsel ara tırma, test ve eğitim-ö retim gibi temel etkinliklerde kullanılan yöntem ve materyaller ile ilgili kabul edilebilir etik standartların belirlenmesine, ara tırma ve çal, ma önerilerinin incelenmesi ve izin verilmesine, uygulamaların izlenmesine, deney hayvanları üzerinde yapılan tüm işlemlerin kayıt altına alınmaları ve bu işlemlerin izlenebilmelerine, işlemlerin denetlenmesinin sağlanması ve işlemlerin gerektiğinde sonlandırılmaları için esasları belirlemektir.

Kapsam

Madde 2 - (1) Bu Yönerge; Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yerel Etik Kurulunun oluşturulması, kurulmuş çal, ma usul ve esasları, görevleri, eğitim, denetim ve yükümlüklerini kapsar.

(2) Bu Yönerge; deneysel olmayan tarımsal uygulamalar, deneysel olmayan klinik veteriner hekimli iş uygulamaları, veteriner ilaç ürünlerine pazarlama yetkisi verilebilmesi için gereken klinik deneyleri, kayıtlı veya onaylı hayvancılık işletmelerinin yapmakla yükümlü olduğu uygulamalar ile birincil amaç, bir hayvanın kimliklendirilmesi olan uygulamalar kapsamaz.

Dayanak

Madde 3- (1) Bu Yönergede 1 Temmuz 2004 tarih ve 25509 sayılı, Resmi Gazetede yayımlanan 5199 sayılı, Hayvanlar, Koruma Kanununu ve 15 Şubat 2014 tarih ve 28914 sayılı, Resmi Gazetede yayımlanan Hayvan Deneyleri Etik Kurulları Çal, ma Usul ve Esaslarına dair yönetmelik hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 -) Bu Yönergede geçen;

- a) Bakanlık: Orman ve Su İşleri Bakanlığı,
- b) Üniversite: Abant İzzet Baysal Üniversitesini,
- c) Rektör: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Rektörünü,

-8-

- d) Deney: Deneysel veya diğer bilimsel maksatlarla hayvanlar üzerinde gerçekleştirilecek her türlü prosedür veya prosedürler bütünü,
- ç) Deney hayvanı: Prosedürlerde kullanılan, serbest yaşayan veya çoğalan larva biçimleri, canlı, kafadan bacaklılar ve normal fetal gelişimlerinin son üçte birlik döneminden itibaren memeliler dahil, insan olmayan herhangi bir omurgalı canlı,
- a) Etik: Ara tırmalarda kullanılacak hayvanlarla ilgili olarak insan ve hayvan yaşamını ilgilendiren bilimlerde yapılacak hareketlerin sonuçları, hayvana yönelik yapılacak tutum ve davranışa yol gösterici evrensel kuralları,
- b) HADMEK: Hayvan Deneyleri Merkezi Etik Kurulunu,

- c) A BÜ-HADYEEK: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulunu,
- d) Hayvan refah, birimi: Üretici, tedarikçi, kullanıc, ve araştırmaya yetkili kurullarda kurulması zorunlu olan, hayvanların refah, ve bakımından sorumlu, veteriner hekim, veteriner sağlık teknikeri veya veteriner sağlık teknisyeni unvanına sahip en az bir kişiden, kullanıc, kurullarda ise bu unvanlardan birine sahip bir kişiye ilaveten biri yerel etik kurul üyesi olmak üzere en fazla üç kişiden oluşabilecek birimi,
- .) nsanc, öldürme metodu: Hayvanın kendi türüne has, en az fiziksel ve duyuşsal ağrı, eziyet ve şok, nı, ya maruz kalacağı, ekilde yaşamını sonlandırılması,
- e) nvivo deney: Canlı ortamda yapılan deneyi,
- f) yi laboratuvar uygulamaları: Klinik çalışmalar, deneysel çalışmaları ve çevre güvenli çalışmaları, malar, nın planlanması, yapılması, izlenmesi, kaydedilmesi, arşivlenmesi ve rapor edilmesi şartları, ve yönetim usulleri ile ilgili kalite sistemini,
- g) Kullanıc: Hayvanlara prosedür uygulamaya yetkili olan kişiyi,
- h) Kurulu : Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlık,ınca çalıştırılan, müteahhitlik ile birlikte açılmış, kapalı, yarışmalı, her türlü sabit ya da taşınabilir tesis, bina veya binalar grubunu,
- i) Proje: Tanımlanmış, bilimsel bir amaç, olan ve bir ya da daha fazla prosedürü kapsayan bir programı,
- j) Prosedür: Hayvanların; doğurtulması, kuluçkadan çıkarılması, ya da genetik olarak değiştirilmiş hayvan soyunun devam ettirilmesi süreçleri dahil, iyi veteriner hekimlik uygulamaları,na uygun olarak bir insanın batırılması, yarattığı ağrı veya daha fazla ağrı, eziyet, şok, rapor veya kalıcı hasara sebep olabilecek şekilde, bilinen veya bilinmeyen sonuçları, olan, deneysel, diğer bilimsel veya eğitim amaçlarıyla kullanılması,
- k) Tekniker: Lise öğrenimi üzerine iki yıllık süreli "Veteriner Sağlık Önlisans" programlarından mezun olan kişileri,
- l) Sekreteryası: Etik kurullarda gerekli koordinasyonu sağlayan, yazışmaları, yapan ve kayıtları, tutan kişiyi veya kişileri,
- ö) Teknisyen: Milli Eğitim Bakanlık,ınca bakanlık, Tarım Meslek Lisesi veteriner sağlık bölümü ile daha önce Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlık,ınca bakanlık, olan Veteriner Sağlık Meslek Lisesi, Hayvan Sağlık, Memurlar Okulu, Hayvan Sağlık, Memurlar, Meslek Lisesi okullarından herhangi birinden mezun kişileri,
- m) Tür: Ortak özellikler taşıyan ve kendi aralarında döllenerek üreyebilen akraba canlıları, içeren biyolojik grubu,
- r) 3R ilkesi: Mümkün olan her durumda, canlı hayvan yerine bilimsel açıdan geçerli başka alternatif bir yöntem ya da deneme stratejisinin uygulaması, proje hedeflerinden ödün vermeden kullanılacak hayvan sayısı, nın azaltılması, hayvanlara ağrı, eziyet, şok, rapor çektirecek ve kalıcı hasar yapacak prosedürlerin iyileştirilerek hayvan refahının artırılması,

-9-

KANUN BÖLÜMÜ

Deney Hayvanlarının Kullanılma Amaçları, A BÜ-HADYEEK'in Kurulması, Görev Süresi, Çalışma Yöntemi, Görevi

Deney hayvanlarının kullanılma amaçları,

MADDE 5 - (1) Deney hayvanlarının kullanılma maksatları, aşağıda belirtilmiştir:

- a) Temel araştırmalar.
- b) Aşağıdaki amaçlardan herhangi birini taşıyan translaşyonel veya uygulamalı araştırmalar:
- 1) İnsan, hayvan veya bitkilerdeki hastalık, sağlık bozuklukları, ve diğer anormalliklerin önlenmesi, tanı, tedavisi veya bunlardan kaçınma.
- 2) İnsan, hayvan veya bitkilerdeki fizyolojik bozuklukların incelenmesi, belirlenmesi, düzeltilmesi veya

modifikasyonu.

- 3) Hayvanların refah, ve tarımsal maksatlarla yetiştirilen hayvanların üretim araçlarının iyileştirilmesi.
- c) (b) bendinde belirtilen maksatlardan herhangi biri için, ilaçlar, gıda hammaddeleri, yem hammaddeleri, bakıma maddeler ve ürünlerin kalite, etkinlik ve güvenliklerinin geliştirilmesi, üretilmesi ve test edilmesi.
- ç) İnsan ve hayvan sağlığı, ve refahı için doğal çevrenin korunması.
- d) Türlerin korunması, maksatlayan araştırmalar.
- e) Mesleki becerilerin kazandırılması, sürdürülmesi veya geliştirilmesi için yüksek öğrenim veya eğitimi.
- f) Adli tıp soruları.

AİBÜ-HADYEK'in kurulumu

MADDE 6 - (1) AİBÜ-HADYEK aşağıdaki şekilde kurulur:

- a) AİBÜ-HADYEK en az 5, en fazla 21 üyeden oluşur.
  - b) Kurum veya kurul içinde deney hayvanı yetiştirilmesi, üretilmesi, bakımından sorumlu ve deney hayvanları kullanımı sertifikasına sahip, tam gün ünitelerde çalışan, hayvan deneyleri konusunda en az bir yıl deneyimli bir veteriner hekim.
  - c) Kurum içinde deney hayvanları ile çalışan, yapan, tercihen Fen, Sağlık, Ziraat ve Doğa Bilimleri olmak üzere Üniversitede görev yapan öğretim üyeleri.
  - ç) Kendisi ve birinci derece yakınları, hayvanlar üzerinde deneysel çalışmayan ve kurul ile çakar ili kisi olmayan T.C. vatandaşı, bir kişi.
  - d) Kurum veya kurul ile çakar ili kisi olmayan sivil toplum kurulu üyesi T.C. vatandaşı, bir kişi.
- (2) AİBÜ-HADYEK'de görev alacak en az bir üyenin in vivo hayvan deneylerinde en az bir yıl deneyimli ve doktora veya tezi uzmanlık derecesine sahip olması gereklidir. AİBÜ-HADYEK'de tezi veya veteriner hekim etisi uzmanları da bulunması tercih edilir. AİBÜ-HADYEK gerektiğinde bakıma alanları uzmanlarından görüşülebilir, toplantılara davet edebilir.
- (3) AİBÜ-HADYEK üyelerinin görevlendirilmesi ile ilgili olarak;
- a) AİBÜ-HADYEK başkan, başkan vekili ve üyeleri rektör tarafından onay ile görevlendirilir.
  - b) AİBÜ-HADYEK başkan ve veteriner hekim kurum veya kurulun tam zamanlı çalışan, olmak zorundadır. Bunun dışında üyeler kurum veya kurul dışında görevlendirilebilir.
  - c) Atamalar veya onay ile görevlendirilmeler ile değişiklikler bir ay içinde HADMEK'e bildirilir.
  - ç) Bu Yönetmelik hükümlerine aykırı hareket ettiğii tespit edilen kişiler AİBÜ-HADYEK üyesi olarak görevlendirilemez.
- (4) AİBÜ-HADYEK sekreteryası rektör onayı ile görevlendirilir. AİBÜ-HADYEK'in düzenli çalışması, başarıları, faaliyetleri, değerlendirilmesi ve artırılması amacıyla ayrı bir çalışma birimi oluşturulur.

-10-

- (5) AİBÜ-HADYEK üyelerinin görev süresi dört yıldır. Görev süresi biten üye yeniden atanabilir veya yeni bir üye onay ile görevlendirilebilir. Bir takvim yılı içerisinde izinsiz ve mazeretsiz olarak üst üste üç toplantıya katılmayan üyenin üyeliği düşer. Üyelik sıfatının ölümü, emeklilik, ayrılma gibi herhangi bir nedenle sona ermesi halinde, yerine aynı usulle ve kalan süreyi tamamlamak üzere ayrılan üyenin niteliklerini taşıyan yeni bir üye görevlendirilir.

AİBÜ-HADYEK'in çalışma yöntemi

MADDE 7 - (1) AİBÜ-HADYEK aşağıda belirtildiği şekilde çalışır:

- a) AİBÜ-HADYEK, kurul başkanının belirleyeceği gündemle en az ayda bir defa, üyelerin en az üçte ikisinin katılımıyla toplanır.
- b) AİBÜ-HADYEK toplantısında kararlar oy çokluğu ile alınır. Oy eşitliği halinde başkanın oyu yönünde karar verilir.
- c) Kurumlarda kullanılan tüm deney hayvanlarına ilişkin kayıtlar, hayvan refahı biriminde görevli deney hayvanı yetiştirilmesi, üretimi ve bakımından sorumlu veteriner hekim tarafından tutulur veya tutturulur.

Söz konusu kayıtlarda temin edilen hayvanların sayıları, türleri, temin edildikleri yerler, kullanıcısı, kuruluşa geldiği tarih ve yapıları tüm bilgileri bulunur. Bu kayıtlar en az beş yıl süreyle muhafaza edilir.

- ç) A BÜ-HADYEK, yapılıcak başvurular, değerlendirilmek için bir form hazırlar. Formda aşağıdaki bilgilerin bulunması zorunludur:
- 1) Proje yürütücüsü ve diğer araştırmacıların adı, adresi, görev yeri.
  - 2) Prosedürün yapıldığı yer ve süresi.
  - 3) Canlı hayvanlar üzerinde prosedür uygulayacakların eğitim sertifikaları.
  - 4) Başvuru tarihi.
  - 5) Proje önerisi.
  - 6) Günlük dille yazılmış teknik olmayan proje özeti.
  - 7) Hayvan kaynakları, tahmini hayvan sayısı, türü ve yaşı.
  - 8) Hayvanlar üzerinde gerçekleştirilecek prosedürler.
  - 9) Prosedürlerin neden olacağı acı, eziyet, stres ve kalıcı hasar düzeyi.
  - 10) 3R ilkesinin prosedürlerde uygulanma şekli.
  - 11) Kullanılacak planlanan anestezi, analjezi ve diğer ağrı kesici yöntemler.
  - 12) Hayvanların yaşı, boyuna acı ve stres çekmemesi ya da çektikleri stres azaltılması için alınacak önlemler.
  - 13) Prosedürlerin sonlandırılması, insancıl öldürme metodunun belirlenmesi.
  - 14) Hayvan sayısı, ve prosedürlerin sebep olacağı acı, eziyet, stres ya da olası çevresel etkileri asgariye indirmek için uygulanacak deneysel veya gözlemsel stratejiler ile veri analiz usulleri.
  - 15) Hayvanların birden fazla projede kullanılmaması için kullanılmayacağına dair taahhütname.
  - 16) Hayvanların barınma, yetiştirme ve bakım koşulları.
  - 17) Projede yer alanların yetkinliği.
  - 18) Taahhütname.
- d) A BÜ-HADYEK tarafından projelere azami beş yıl süre ile izin verilir, süre uzatılması talebi olması halinde, talebin gerekçelendirilmesi şartıyla ek süre verilebilir.
- e) Bütün başvurular ve alınan kararlar, tarih ve sayı numaralarıyla kayıtlı olarak en az beş yıl süreyle muhafaza edilir.
- f) Başvurular, proje yürütücüsü tarafından yapılır. Tez çalışmaları için yürütücü, danışman üyesidir.
- g) A BÜ-HADYEK, yaptığı değerlendirmeler neticesinde uygun, düzeltilmesi gerekir, tartışarak uygun ya da uygun değildir şeklinde karar verir. Kararlar başvuru sahibine başvurunun yapıldığı tarihten itibaren kırk gün içinde yazılı olarak bildirilir.

-11-

Bu süre proje değerlendirmesini de kapsar. Projenin karmaşık, veya birden çok bilim dalına, ilgilendirdiği hallerde, A BÜ-HADYEK sözü edilen süreyi bir defaya mahsus olmak üzere onbeş gününü geçmeyecek şekilde uzatabilir. Uzatma sebebi ve süresi gerekçelendirilerek, süre sona ermeden yürütücü bilgilendirilir. A BÜ-HADYEK, bir projenin yapılabilirliğini sınırlamak amacıyla hayvan üzerinde ön deneylerin yapılmasını isteyebilir. Bu durumda kesin karar, tartışarak uygun karar, verilen projelerdeki usullere göre verilir.

- ç) A BÜ-HADYEK üyelerine ait başvurular görüşülürken ilgili kurul üyesi görüşmelere katılamaz ve oyu kullanamaz.
- ç) Hakkında düzeltilmesi gerekir karar verilen projeler, düzeltildikten sonra tekrar değerlendirilir. tartışarak uygun karar, verilen projeler, A BÜ-HADYEK tarafından belirlenecek bir süre boyunca hayvan refahı birimi tarafından izlenip, istenen şartların yerine getirilip getirilmediği değerlendirildikten sonra uygun ya da uygun değildir şeklinde karara bağlanır ve proje ile ilgili A BÜ-HADYEK rapor verilir.
- ç) izin verilen projelerde hayvan refahı, olumsuz etkileyecek herhangi bir değişiklik olup olmadığı, A BÜ-HADYEK tarafından denetlenir, onaylanan projeye uyulmaması durumunda, verilen izni iptal edilir. iznin iptal edilmesi durumunda; hayvan refahı birimi tarafından, projede kullanılan veya

kullanılmas, öngörülen hayvanların refahını olumsuz yönde etkilenmemesi sağlanırlar.

- j) A BÜ-HADYEK onaylanıldıktan sonra projedeki ve çalınmaya katılacak kişilerdeki değişiklikler proje yürütücüsü tarafından A BÜ-HADYEK'e yazılarak bildirilir ve onaylanılır.
- l) Aşağıdaki müdahaleler A BÜ-HADYEK iznine tabidir:
- 1) Tedavi ve tedav amaçlı klinik uygulamalar.
  - 2) Ölü hayvan veya dokusu, mezbaha materyalleri, atıklar fetuslar ile yapılan prosedürler.
  - 3) Süt sağma.
  - 4) Diş, kulağı veya altı, kısıtlı örnek toplama.
  - 5) Sürüntü ile örnek alma.
- k) Tür tanımlama ile ilgili doğadan yaban hayvan kullanıldığında Genel Müdürlükten alınan izin, A BÜ-HADYEK izni yerine geçer.
- l) Saha araştırmaları, birden fazla ilde yürütülmesi halinde sadece bir yerin HADYEK onaylanması yeterli.
- m) Kayıtlar HADMEK ve Bakanlık denetimine açık tutulur. A BÜ-HADYEK, gerektiğinde konusunda deneyimli uzmanların yazılı görüşlerini alabilir veya toplantı, sempozyumla davet ederek sözlü veya yazılı görüş isteyebilir.

A BÜ-HADYEK'in görevleri

MADDE 8 - (1) A BÜ-HADYEK'in görevleri şunlardır:

- a) HADMEK'in belirlediği etik ilkeler ve iyi laboratuvar uygulamalar, çerçevesinde kendi çalınması usul ve esasları hakkında yönerge hazırlamak.
  - b) Deney hayvanları üzerinde yapılacak tüm işlemlerin etik yönden kabul edilebilirliğini belirleyerek yapılacak işlemlere ilişkin protokolleri onaylamak veya gerekçeli olarak reddetmek.
  - c) Kurum içinde deney hayvan kullanıldığında sürecinin 3R ilkelerine ve etik kurallara uygun olarak sürdürülmesini denetlemek, bu maksatla gerekli düzenlemeleri yapmak.
  - ç) Deney hayvanları kullanılarak elde edilenlerle aynı veya daha yüksek düzeyde bilgi sağlayabilecek ancak hayvan kullanılmayan veya en az sayıda hayvan kullanılan ya da daha az acı verilen prosedürler içeren alternatif yöntemlerin geliştirilmesine ve doğrulanmasına katkıda bulunacak ve bu alanda araştırmayı teşvik edecek uygulamalar yapmak.
  - d) Deney hayvanları üzerinde yapılacak işlemlerin onaylanıp, protokole uygun olarak yapılmasını sağlamak, gerektiğinde sonlandırılmasına karar vermek.
- 12-
- e) Deney hayvanları için yapılacak personel gerekliliğini belirlemek ve deney hayvanları kullanılmayan sertifikaları, bulunmayanlarla hayvan deneyleri yapılmasını izin vermek. Bu maksatla gerektiğinde sertifika programları düzenlemek.
  - f) Deney hayvanları, üretim, yetiştirme, bakım ve nakil koşulları ile deneylerin yapılması, laboratuvar koşulları ve ekipmanları etik yönden uygun olup olmadığını denetlemek.
  - g) Deney hayvanları ile ilgili olarak istatistiksel veriler, tablolar, yıllık faaliyet raporunu hazırlayarak HADMEK'e sunmak.
    -) Deneysel çalışmalar sonunda ortaya çıkan atıklar, ölü hayvanlar ve tübbi atıkların 9/8/1983 tarihli 2872 sayılı Çevre Kanunu ve ilgili mevzuat çerçevesinde bertarafını sağlamak.
  - h) 5199 sayılı Hayvanlar Koruma Kanununun ve ilgili mevzuatın getirdiği hükümler çerçevesinde; deney hayvanları, kayıtlı, alınmaları ve izlenebilmelerini sağlamak.
    -) Düzenlenecek eğitim sertifikası programları, otuz gün önce HADMEK'e bildirmek.
  - i) Düzenledikleri sertifika eğitim programları, ve eğitim sonunda başarıyla tamamlayan kursiyerlerin bilgileri HADMEK'e bildirmek.
  - j) Deneyde kullanılan hayvanların prosedür sonrasında, sahiplendirilmesi veya çiftçilik sistemine iadesinde saklanması görülüp görülmediği hakkında karar vermek.

A BÜ-HADYEK'in çalınması ilkeleri

MADDE 9 - (1) A BÜ-HADYEK aşağıda belirtilen ilkeler doğrultusunda çalışır:

- a) Bilimsel ara t,rmalarda kullan,lmamas, zorunlu olan deney hayvanlar,na kötü muameleleri engellemek.
- b) Deney hayvanlar,n,n bu Yönetmeli in 5 inci maddesinde belirtilen maksatlar kapsam,nda kullan,lmamas, n, sa lamak.
- c) A ,r ac, stres ya da buna denk eziyet veren deneylerde bir hayvan,n bir defadan fazla kullan,lmamas,n,, zorunlu olarak kullan,lmamas, gerekiyorsa bunun sa lam bilimsel gerekçelere dayand,r,lmamas, n, sa lamak.
- ç) E itim amaçlı, kongre, konferans ve seminerlerde a ,r, ve ac, veren deneylerin yap,lmamas,n, sa lamak.
- d) Bilimsel aç,dan güvenilir verinin, hayvanlara mümkün oldu u kadar az ac, çektirerek ve onlar, en az strese sokarak elde edilmesini sa lamak.
- e) Ara t,rmalar süresince kullan,lan deney hayvanlar,na, türüne uygun artlar haz,rlamak ve en iyi fizyolojik, davran, sal ve çevresel ko ullar,n teminini sa lamak.
- f) Uygun ekilde e itimli personel taraf,ndan uygun ko ullarda deney hayvan, bak,m,n, sa lamak.
- g) Canlı, hayvanlarda yap,lacak deneysel çal,malar,n veteriner hekim taraf,ndan veya gözetiminde yap,lmamas, n, sa lamak.
-) Ara t,r,c,lar taraf,ndan, deneylerin hangi artlar yerine getirildi inde sonland,r,laca ,na dair hedef noktalar,n belirlenmesini sa lamak.
- h) Ara t,r,lan bilginin elde edilmesinde geçerlili i kan,tlanm, alternatif yöntemler varsa hayvan deneylerini etik olarak uygun görmemek ve daha önceden ayr,nt,l, olarak yap,lm, deneylerin tekrar edilmesine engel olmak.
-) Deney için en uygun hayvan türü ve yöntemin seçilmesini ve bilimsel olarak anlamlı, sonuç verebilecek en az say,da hayvan kullan,lmamas, n, sa lamak.
- i) Deney hayvanlar,na gereksiz ac, ve a ,r, verecek deneylerde uygun bir anestezi yöntemi uygulanmas,n, ve ara t,rmalarda uygun a ,r, kesici ve anestezi kullan,lmamas, n, sa lamak.
- j) Anestezinin, hayvan için deneyin kendisinden daha fazla travmatik olmas, ve deneyin amac,na uygun olmamas, durumunda yap,lmamas, n, engellemek.
- k) Deneyin etik ilkeler çerçevesinde yap,lmamas, ve amac,na uygun olmas, için veteriner hekim karar, ile:
- 13-
- 1) Anesteziden ç,kt, ,nda önemli oranda ac,ya maruz kalacak olan hayvan,n a ,r, kesici ile tedavi edilmesini, tedavi edilmesi mümkün de ilse insanc,l bir metotla öldürülmesini,
- 2) Deney hayvan,n,n ara t,rma sürecinde ya da sonunda ya am,na son verilmesi i lemlerinin uygun gerekçelerle yap,lmamas, n,,
- 3) İddetli ve sürekli a ,r, çeken veya normal ya am,n, sürdüremeyecek duruma gelen deney hayvanlar, ile sa l, , ve çevresi için risk olu turabilecek deney hayvanlar,n,n insanc,l bir yöntemle ac, duymayacak ekilde ya amlar,na son verilmesini sa lamak.
- l) Ara t,rmada kullan,lan ve ya amlar,n, sürdüren deney hayvanlar,na, deney sonunda sa l,kl, ya am ko ullar,n,n teminini sa lamak.
- m) Hayvanlar, a ,r ve uzun süreli ac,ya maruz b,rakacak deneylerin yap,lmamas,na; etik ilkeler ile ara t,rmadan elde edilecek fayda ve hayvanlar,n çekece i ac, dikkate al,narak karar vermek.
- n) Bilimsel hedeften uzakla ,lmad, , ve hayvan,n refah,n,n bozulmad, , sürece hayvanlar üzerinde birden fazla uygulama yaparak, deneyde kullan,lan hayvanlar,n say,s,n, azaltmak.
- o) Deneyde kullan,larak ölen hayvanlar,n doku ve organlar,n,n payla ,lmamas, kapsam,nda di er ba vurularda de erlendirilmesini sa lamak.
- ö) Uzun süreli olmas, muhtemel iddetli ac,, eziyet ve ,st,rapla sonuçlanan ve düzeltilmesi mümkün olmayan uygulamalardan kaç,nmak.
- p) Yalnızca kendi bünyesindeki hayvan refah, biriminin denetiminde gerçekle tirilecek prosedürlere izin vermek.
- r) Onay verilen projelerde, içerikte ve çal, maya kat,lacak ki ilerdeki yap,lacak de i iklikleri takip etmek ve gerekli izinlerin al,nmas, n, sa lamak.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Deney Hayvan, ve Ara t,rmalara li kin Uygulamalar, Deney hayvan, ile u ra acak personelin e itimi

Deney hayvanlar,

MADDE 10 - (1) A BÜ-HADYEK'ın çal, malar,nda kullan,lacak hayvanlara ili kin hususlar:

a) Deney hayvanlar, üzerinde yap,lacak tüm prosedürlerin A BÜ-HADYEK taraf,ndan onaylanm, olmas, zorunludur.

b) A BÜ-HADYEK taraf,ndan yap,lan düzenlemelere uygun olarak al,nm, bir genel veya özel istisna olmad,kça, deneylerde kullan,lacak;

- 1) Fare (*Mus musculus*)
- 2) S,çan (*Rattus norvegicus*)
- 3) Kobay (*Cavia pocellus*)
- 4) Suriye (alt,n) hamsteri (*Mesocricetus auratus*)
- 5) Çin hamsteri (*Cricetulus griseus*)
- 6) Mo olistan gerbili (*Meriones unguiculatus*)
- 7) Tav an (*Oryctolagus curriculus*)
- 8) Köpek (*Canis familiaris*)
- 9) Kedi (*Felis catus*)
- 10) nsan d, , primatlar,n bütün türleri
- 11) Kurba a (*Xenopus (laevis, tropicalis)*, *Rana (temporaria, pipiens)*)
- 12) Zebra bal, , (*Danio rerio*)

türlerinin ve deneyde kullan,lacak tüm hayvanlar,n kay,tl, yasal deney hayvan, üreticisi ve tedarikçilerinden al,nm, olmas, art, aran,r.

c) Kedi, köpek gibi evcil türlerin sokakta ba ,bo olanlar,, deneylerde kullan,lmaz. Ancak, hayvanlar,n sa l,k ve refah, ile ilgili çal, malara gereksinim duyulmas,, çevre, insan ve hayvan sa l, ,na kar , ciddi tehlike olu turmas, ve çal, man,n maksad,n,n sadece ba ,bo hayvan

-14-

kullan,larak gerçekleştirilebilece ine dair bilimsel gerekçeler sunulmas, hallerinde bu hayvanlar deneylerde kullan,labilir.

ç) nsan d, , primatlar,n deneylerde kullan,lmaz,na, prosedürün amac,n,n insan d, , primatlar d, ,nda bir tür kullan,larak gerçekleştirilemeyece ine dair bilimsel bir gerekçe mevcutsa izin verilir.

d) Büyük kuyruksuz maymunlar deneylerde kullan,lmaz.

e) Ulusal mevzuat ve uluslararası, sözleşmeler çerçevesinde nesli tehlike alt,nda olan ve korunan türler ile CITES Sözle mesinin Ek-1 Listesindeki türlerin kullan,lmaz,na a a ,da belirtilen durumlarda izin verilir:

1) Prosedür, 5 inci maddenin birinci f,kras,n,n (b) bendinin (1) numaral, alt bendi ile (c) ve (d) bentlerinde belirtilen amaçlardan birine sahipse.

2) Prosedürün amac,n,n söz konusu türlerin d, ,ndaki türler ile gerçekleştirilemeyece ine dair bilimsel bir gerekçe mevcutsa.

f) Do adan al,nm, yaban hayvan, üzerinde yap,lacak deney bir bilimsel gerekçeyle; ancak di er hayvanlar,n deneyin amac, bak,m,ndan yeterli olmamas, halinde onaylan,r. Bu konuda yap,lan çal, malarda A BÜ-HADYEK onay,ndan sonra Genel Müdürlükten izin al,n,r.

Anestezi ve anestezi uygulanmas,, öldürme ve deneylerde iddet s,n,fland,rmas, ile ilgili i lemler

MADDE 11- (1) Anestezi ve anestezi uygulanmas,, öldürme ve deneylerde iddet s,n,fland,rmas, ile ilgili i lemler G,da, Tar,m ve Hayvanc,l,k Bakanl, ,nca 13/12/2011 tarihli ve 28141 say,l, Resmi Gazete'de yay,mılanan Deneysel ve Di er Bilimsel Maksatlar için Kullan,lan Hayvanlar,n Refah ve Korunmas,na Dair Yönetmeli in 21 inci ve 22 nci maddesi ile Ek 8'ine göre yap,l,r.

Hayvanlar,n deneylerde tekrar kullan,m,

MADDE 12- (1) Daha önce bir ya da birkaç deneyde kullan,lan bir hayvan,n tekrar kullan,lmaz,na a a ,daki durumlarda izin verilir:

a) Daha önceki deneylerin gerçek iddeti õhafif veya õorta ise.

b) Hayvan,n genel sa l,k durumu tamamen eski haline dönmü se.

- c) Yeni deney öhâfifâ õortaõ veya õ düzelmezõ olarak s,n,fland,r,lm, sa.
- ç) Hayvan üzerinde daha önce gerçekte tirilen prosedürleri de erlendirebilecek bir veteriner hekim taraf,ndan uygun bulunmu sa
- (2) stisnai durumlarda, (a) bendini uygulama d, , b,rakacak ekilde ve hayvan,n veteriner hekim taraf,ndan muayene edilmesinden sonra, hayvan,n iddetli ac,, ,st,rap veya e de erini içeren bir deneyde birden fazla kullan,lmamas, art,yla bir hayvan,n tekrar kullan,lmamas,na izin verebilir.

Deneyin sonland,r,lmamas,

MADDE 13- (1) Deneyle ilgili olarak daha fazla gözlemin yap,lmayaca , hallerde ya da geneti i de i tirilmi hayvan soylar, ve nesilleri art,k takip edilmiyorsa veya sürekli devam eden bir ekilde i ne bat,r,lmamas,na e de er ya da daha fazla ac,, eziyet, ,st,rap ve kal,c, hasar ya amamas, bekleniyorsa deney sonland,r,l,r.

(2) Deneyin sonunda, bir hayvan,n ya amaya devam etmesine dair karar bir veteriner hekim taraf,ndan al,n,r. Hayvan orta veya iddetli ac,, eziyet, ,st,rap ve kal,c, hasar ya amaya devam ediyorsa öldürülür.

Projelerin de erlendirilmesi

MADDE 14- (1) Projeler;

- a) Bilimsel, e itsel veya yasal gerekçeleri,
- b) Hayvan kullan,m, gerekçeleri,

-15-

- c) Prosedürlerin mümkün olan en insani ve çevreye duyarlı, ekilde gerçekte tirilmesinin tasarlanması,,
- ç) Tahmin edilen bilimsel faydalar, ve e itim yönünden de eri,
- d) 3R ilkesine uyumu,
- e) Prosedür iddetinin s,n,fland,r,lmamas,,
- f) Elde edilecek fayda ve hayvanlar,n çekece i ac,,
- g) Öldürme metotlar,, prosedürler, anestezi, tekrar kullan,m, bak,m ve bar,nma artlar,n,n merâ mevzuata uygunlu u,

) Geriye dönük de erlendirmenin yap,l,p yap,lmayaca , ve ne zaman yap,laca ,na karar verilmesi, Kriterlerine göre A BÜ-HADYEK taraf,ndan de erlendirilir.

(2) A BÜ-HADYEK proje de erlendirmesini yapacak uzmanlar,; 3R ilkesi, deney tasar,m,, hayvan deneyleri pratik uygulamalar,, yaban hayvanlar, deneyleri pratik uygulamalar, veya hayvan bak,m ve beslenmesi konusunda yetkin olmas,na göre seçer.

(3) Proje de erlendirmesi effaf olmal,d,r. Fikri mülkiyet haklar,n,n ve gizli bilgilerin korunmas, için, proje de erlendirmesi tarafs,z bir ekilde gerçekte tirilir ve ba ,ms,z taraflar,n görüşlerini de kapsayabilir.

Geriye dönük de erlendirme

Madde 15 - (1) A BÜ-HADYEK izni al,narak sonuçland,r,lan projeler ile ilgili geriye dönük de erlendirme yap,lmamas, karar, al,nmas, halinde A BÜ-HADYEKø ibraz edilen dokümanlara göre a a ,daki hususlar de erlendirilir:

- (a) Projenin amac,na ula ,l,p ula mad, ,.
- (b) Kullan,lan hayvan türlerinin say,s,, hayvanlara verilen zarar ve prosedürlerin iddeti.
- (c) 3R prensibinin uygulanmas,na katkıda bulunabilecek unsurlar.

(2) nsan d, , primatlar,n kullan,ld, , tüm projeler ve uzun süreli ve iyile tirilemeyen iddetli a r,, eziyet ve ,st,rap içeren prosedürler de dahil õ iddetliõ olarak s,n,fland,r,lan prosedürleri içeren projeler geriye dönük de erlendirmeye tabi tutulur.

(3) İkinci f,kra hükümleri d, ,ndaki projeler geriye dönük de erlendirmeden muaf tutulabilir. **Deney**

hayvan, ile u ra acak personelin e itimi

MADDE 16 - (1) Deney hayvan, ile u ra acak personelin e itiminde uyulmas, gerekli hususlar a a ,da

belirtilmi tir:

- a) Deney hayvan, ile u ra an veya u ra acak ara t,r,c,lar,n e itilmesi için e itim programlar,n,n düzenlenmesi, deney hayvanlar, kullan,m sertifika programlar,n,n aç,lmas,, düzenlenmesi ve yürütülmesinden A BÜ-HADYEK sorumludur. Bu programlarda ba ar,l, olanlara deney hayvan, kullan,m sertifikas, verilir.
- b) Deney hayvan, kullanarak her türlü e itim, ara t,rma, uygulama ve test yapmak isteyen veya bu programlar,n yap,lmas,nda deney hayvanlar,na dokunarak ve gözlemleyerek katkıda bulunan ö renciler, ara t,rmac,lar, akademik, sa l,k, teknik ve idari personel deney hayvan, kullan,c,s, olarak kabul edilir.
- c) Deney hayvan, kullan,c,lar,, sertifika almadan bu hayvanlar üzerinde deney, e itim, test amacıyla i lem yapamaz ve çal,ma mekânlar,nda bu hayvanlar, bar,nd,ramazlar. Çiftlik hayvanlar,yla yap,lacak ara t,rmalarda ara t,rma ekibinin içinde bir veteriner hekimin bulunmas, zorunludur. Bu durumda veteriner hekimin deney hayvanlar, kullan,m sertifikas, bulunmas, gerekli de ildir.
- ç) A BÜ-HADYEK; deney hayvan, üretilmesi ve yeti tirilmesi ile sorumlu personelin asgari olarak bilgilendirilmesi ve uyulmas, gereken usul ve esaslar, içeren bir meslek içi e itim program, haz,rklar ve periyodik olarak uygulanmas,n, denetler.

-16-

- d) A BÜ-HADYEK onay,na sunulan çal, mada, deney hayvan, kullanan ki inin kullan,m sertifikas, olmamas, halinde bu çal, maya onay verilmez.
- e) Bir ara t,r,c,, kendi sertifikas, olmamas, halinde ara t,rma yürütücüsü olarak ba ka ki ilerle ortak çal,ma yapmak amacıyla A BÜ-HADYEK'e ba vurabilir. Kendisinin katkıda, ,, ancak do rudan deney hayvanlar,yla prosedür uygulamayan ara t,rmac,lar, sertifikal, deney hayvan, kullan,c,lar,n,n yard,m,yla deneylerini sürdürebilirler.
- f) A BÜ-HADYEK deney hayvanlar, kullan,m sertifikas, programlar,n,n içeri ini HADMEK taraf,ndan belirlenen kararlara göre düzenleyebilir.
- g) Deney hayvanlar, kullan,m sertifika programlar,nda derslerin %80'ine devam etmek zorunludur.
) Kursiyerlerin sertifika alabilmeleri için kurs sonunda yap,lacak olan sınavda 100 üzerinden en az 70 puan almalar, gereklidir.
- h) Sertifika e itim programlar,n,n nas,l yürütülece i A BÜ-HADYEK taraf,ndan belirlenir.
- i) Bu Yönetmelik hükümlerine göre düzenlenen deney hayvanlar, kullan,m sertifika programlar,na kayıt yapt,rarak devam ve ba ar, ko ullar,n, yerine getiren kursiyerlere "Deney Hayvanlar, Kullan,m Sertifikas,," verilir. Deney hayvanlar, kullan,m sertifikas,, A BÜ- HADYEK ba kan, ve Rektör taraf,ndan imzalan,r.
- i) A BÜ-HADYEK'in düzenledikleri sertifika e itim programlar, ve e itim sonunda ba ar,l, olarak sertifika alan kursiyerler ile bilgiler HADMEK'e bildirilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çe itli Hükümler

Denetim

MADDE 17 - (1) A BÜ-HADYEK, deney ve çiftlik hayvanlar,n,n üretim, yeti tirme, bar,nd,rma ve nakil ko ullar, ile deneylerin yap,ld, , bar,nak, laboratuvar ko ullar,n,n ve ekipman,n,n etik yönden uygun olup olmad, , denetler; uygun bulmad, , durumlarda deney ve çiftlik hayvan, kullan,lmas,n, engeller.

Cezalar

MADDE 18 - (1) A BÜ-HADYEK yönergesinde belirtilen hususlara uymayanlara ve yetkisi olmad, , halde hayvan deneyi yapanlara 5199 say,l, Hayvanlar, Koruma Kanununun 28 inci maddesinin birinci fıkras,n,n (f) bendi gere ince i lem yap,lmas, için HADMEK'e bildirilir.

Gizlilik

MADDE 19 - (1) A BÜ-HADYEK'in yaz, malar, gizli olup, Yönetmelikte belirtilen yetkili kurumlar d, ,nda üçüncü şah,slara bilgi verilmez.

(2) Canl, hayvanlar,n kullan,ld, , projelerin, mülkiyet haklar,n, ihlal etmemek ve gizli bilgileri aç, a vurmamak kayd,yla halk,n bilgilendirilmesini sa lamak amac,yla objektif bilgiler verilebilir.

Geçerlilik Süresi

MADDE 20 - Etik Kurul olurlar,, verilen süre boyunca geçerlidir. Bitirilemeyen projeler için ek süre talep edilebilir.

Yönergede hüküm bulunmayan haller

MADDE 21 - (1) Bu Yönergede hüküm bulunmayan hallerde; ilgili di er mevzuat hükümleri ile Senato ve Üniversite Yönetim Kurulu kararlar, uygulan,r.

-17-

Yürürlükten kald,r,lan yönerge

MADDE 22 - (1) Abant zzet Baysal Üniversitesinin 05.06.2007 tarihli ve 2007/26 say,1, Senato karar, ile kabul edilen Abant zzet Baysal Üniversitesi Hayvan Ara t,rmalar, Yerel Etik Kurul Yönergesi yürürlükten kald,r,lm, t,r.

Yürürlülük

MADDE 23- (1) Bu Yönerge, Üniversite Senatosu Karar, ile kabul edildikten sonra Hayvan Deneyleri Merkezi Etik Kuruluna sunulur ve bu kurul taraf,ndan onayland,ktan sonra yürürlü e girer.

Yürütme

MADDE 24-(1) Bu yönerge hükümleri Abant zzet Baysal Üniversitesi Rektörü taraf,ndan yürütülür.